

Міжвоєнний період після холодної війни завершився і тепер настав час для реалізму. Росія та Китай руйнують міжнародний порядок, заснований на правилах. Сполучені Штати зможуть гарантувати безпеку та оборону Європи лише тоді, коли європейські країни зроблять більше для власного стримування та захисту, урахувавши виклики, які ставлять обидві автократії перед американськими збройними силами. Європейський Союз та НАТО вже починають реагувати на ці виклики за допомогою Стратегічного компасу ЄС та Стратегічної концепції НАТО 2022 року, проте рівень амбіцій обох не відповідає вимогам для відновлення довіри до стримування в глобальному стратегічному середовищі, яке швидко погіршується, змінюється та стає дедалі суперечливим, лише частиною якого є Європа і для якого є важливі партнерства з іншими демократіями, особливо в Австралії, Японії, Новій Зеландії та Південній Кореї.

На сучасному етапі розглядаються дві можливі стратегії Заходу. Перша полягає в суворому тиску на Росію, включаючи економічний тиск та повну міжнародну ізоляцію. Друга стратегія передбачає спрямування зусиль на перетворення Росії в низку незалежних миролюбних держав. Втілення цих планів вимагає новаторських підходів та політичної волі. Однак впровадження цього сценарію у практиці залишається питанням, оскільки виглядає, що більша частина західного керівництва не готова до рішучих кроків і не виявляє політичної волі для реалізації таких планів. Можливо, з часом з'являться впливові особи, які підтримають цей стратегічний план; деякі з них вже існують. Є надія, що Захід зрозуміє, що дезінтеграція Росії є необхідною передумовою для його власної безпеки.

Таким чином, обговорення поствоєнного розвитку без врахування геополітичних реалій стає позбавленим сенсу.

Список літератури

1 Report The Future War and Deterrence Conference <https://thealphengroup.com/wp-content/uploads/2022/10/WP3052-Future-War-and-Deterrence-Report-011122.pdf>

2 DEFENCE DATA 2020-2021 / KEY FINDINGS AND ANALYSIS. URL: <https://eda.europa.eu/docs/default-source/brochures/eda---defence-data-2021---web---final.pdf>

УДК 378.4.014:005.35

Трофименко Анастасія,
кандидат політичних наук, доцент,
доцент кафедри політології та міжнародних відносин
Маріупольський державний університет
a.trofymenko@mu.edu.ua
<https://orcid.org/0000-0002-9658-8974>

АСОЦІАЦІЇ ПРОГРОМАДСЬКИХ УНІВЕРСИТЕТІВ ЯК ІНСТРУМЕНТИ ПОСИЛЕННЯ ТРЕТЬОЇ МІСЦІ

Заклади вищої освіти в усіх країнах виступають важелями сталого розвитку, які здатні сприяти трансформації регіонів свого місцезнаходження та їх громад шляхом розвитку людського капіталу, передачі знань та технологій, що вимагає від університетів усвідомлення своєї соціальної відповідальності, власного внеску в вирішення нагальних питань на локальному, регіональному та глобальному рівнях, вагомої ролі в соціалізації громадян, формуванні їх політичної та громадянської свідомості. Таке розуміння університету як центру розвитку громади знайшло втілення в концепції «civic university», яка в 90-х роках ХХ ст. була обґрунтована в освітніх установах Великобританії та Сполучених Штатів Америки, які

активно розвивали відносини з державною владою, місцевим самоврядуванням, представниками бізнес спільноти та неурядового сектору задля продукування інноваційних моделей розвитку, спрямування освіти та досліджень на суспільне благо.

«Civic university» – це найвищий прояв соціальної ролі університету як третьої місії, поряд з освітнім та дослідницьким напрямком, це модель тісної кооперації між державою, регіоном, громадою та університетом, який поєднує викладання, дослідження та взаємодію із суспільством таким способом, щоб кожний напрямок посилював інші. Програмадський університет не має чіткого кордону з суспільством, передбачає активну взаємодію із громадою, усвідомлення впливу місця розташування на свою унікальну ідентичність, розуміння своєї місії за межами університету, необхідності прозорості та підзвітності своєї діяльності, використання сучасних методів комунікації зі світом тощо (Goddard, Kempton, 2016, С.13).

Третя місія університету набуває нового сенсу в контексті викликів воєнного часу та повоєнного відновлення, яке вимагає не тільки інфраструктурної відбудови, а й реконструкції людського капіталу, створення нових сенсів, пошуку ефективних шляхів відповіді на нові виклики. Означені виклики об'єктивно актуалізують питання програмадської місії сучасних українських закладів вищої освіти, посилюють їх роль як платформи для широких громадських дискусій з залученням всіх зацікавлених сторін. У цих умовах підвищується науковий інтерес до передового досвіду реалізації моделі «civic university», механізмів та інструментів її практичного втілення.

Останніми роками усе більше університетів, у тому числі і вітчизняних, позиціонують себе як «civic university». Таке позиціонування з орієнтацією на вирішення проблем і місцевої, і глобальної громади через навчання та дослідження обумовлює прагнення до створення відповідних асоціацій та мереж, спрямованих на встановлення та розвиток партнерств між програмадськими університетами, обмін досвідом, проведення спільних проєктів тощо. Розглянемо їх діяльність на прикладах глобальної, регіональної та національної асоціації.

Однією з найбільш масштабних таких мереж, що діє на глобальному рівні, сьогодні виступає організація Talloires Network of Engaged Universities (Таллуарська мережа залучених університетів), у складі якої наразі 431 очільників університетів з 86 країн, що зобов'язалися зміцнювати програмадську роль своїх закладів, серед членів мережі дев'ять закладів вищої освіти України. Діяльність цього об'єднання бере початок у 2005 році, коли 29 керівників університетів з 23 країн підписали в Європейському центрі Університету Тафтса в Таллуарі (Франція) декларацію про громадську роль та соціальну відповідальність вищої освіти, взявши на себе зобов'язання посилити використання ресурсів університетів для вирішення проблем місцевої та глобальної громади. Основною метою цієї мережі сьогодні виступає сприяння громадській активності вищої освіти. З цією метою організація проводить конференції, публікує дослідження щодо громадської активності університетів, надає фінансову та технічну підтримку регіональним університетським мережам і присуджує щорічну премію Ma net Media за ініціативи громадської активності студентів університетів. Серед заходів, спрямованих на підвищення рівня та стандартів програмадської діяльності у вищій освіті, що проводить мережа: студентські семінари та обміни, семінари з підвищення кваліфікації викладачів та персоналу, надання стипендій та грантів, проведення вебінарів та тренінгів, публікація наукових досліджень, популяризація третьої місії університетів у соціальних мережах, формування нових національних і регіональних мереж, організація міжнародних конференцій тощо (Talloires Network of Engaged Universities official website).

Прикладом об'єднання програмадських університетів на регіональному рівні виступає European Civic University Alliance (CIVIS). Альянс створено за фінансової підтримки

Європейської комісії в 2019 році в рамках проєкту із бюджетом у 5 млн. євро, у 2022 році фінансування було надано ще на чотири роки. Метою проєкту стало започаткування транснаціонального європейського кампусу, що пов'язує європейські регіони, а також налагоджує зв'язки в Європі та за її межами з увагою до Африки та Середземноморського регіону. Цей альянс наразі об'єднує 11 європейських університетів, які активно взаємодіють з громадою, сприяють соціальному, культурному та економічному розвитку своєї екосистеми, просувають європейські цінності, серед яких інклюзивність, гендерна рівність, недискримінація та соціальна рівність тощо. Університети-партнери спрямовані на вирішення як локальних, так і глобальних викликів, у фокусі їх уваги п'ять ключових сфер: навколишнє середовище та зміни клімату, охорона здоров'я, демократія та культурна спадщина, стала та інклюзивна мобільність, цифрові та технологічні трансформації. У рамках проєкту створено інноваційні модульні курси, що відповідають вищезазначеним п'яти сферам, проведено сотні курсів CIVIS в онлайн та офлайн форматах, відкрито відповідну лабораторію в кожному університеті-члені, що об'єднує вчених, студентів і місцеве громадянське суспільство, щоб забезпечити реальний соціальний вплив, створено цифровий кампус CIVIS для подолання кордонів, сприяння співпраці та полегшення міжкультурного досвіду, надано численні можливості для мобільності викладачів для підвищення викладацької майстерності тощо (CIVIS official website).

Серед національних асоціацій прогромадських університетів особливе місце належить британській асоціації Civic University Network (Мережа прогромадських університетів), започаткованій в березні 2020 року. Створенню асоціації передувало широкомасштабне дослідження, присвячене прогромадській ролі університетів Великобританії, проведене в 2018 – 2019 рр. благодійною організацією UPP Foundation, що надає гранти університетам, благодійним організаціям та іншим установам вищої освіти. Грант на створення мережі було віддано на конкурсній основі Sheffield Hallam University, першочерговою метою організації стало заохочення ефективної реакції вищої освіти на поширення Covid-19. Загальна сума гранту склала 145 тисяч фунтів стерлінгів із спільним фінансуванням від UPP Foundation, Carnegie UK Trust, Arts Council та Міністерства освіти. Асоціація підтримує зростаючий прогромадський університетський рух у Великобританії, надає безкоштовні ресурси для зацікавлених установ не тільки в межах своєї країни. На веб-сайті мережі у вільному доступі розміщені керівництва та рекомендації для розбудови третьої місії, відповідної стратегії та розробки Civic University Agreement, різноманітні вебінари, звіти, кейс-стаді тощо (Civic University Network official website).

Таким чином, міжнародні та національні асоціації, що об'єднують заклади вищої освіти з подібною візією з прогромадським акцентом, забезпечують обмін досвідом в сфері втілення моделі «civic university», створюють можливості для розширення міжкультурного діалогу, проведення спільних досліджень для відповіді на сучасні локальні та глобальні виклики. При цьому, вони слугують дієвим інструментом для посилення соціальної відповідальності не тільки університетів, що входять до них, але й популяризують та стимулюють цю діяльність серед освітніх установ по всьому світу. Через проведення різноманітних комунікативних заходів (конференцій, вебінарів, тренінгів тощо), надання грантів та стипендій, такі асоціації сприяють формуванню нових мереж та партнерств, доводячи, що врахування місцевого виміру в своїх освітніх програмах та дослідницьких портфоліо є взаємовигідним, оскільки посилює як внесок університетів у суспільний розвиток, так і їх конкурентоспроможність та привабливість для всіх внутрішніх та зовнішніх стейкхолдерів.

Список літератури

Калашнікова С., Литовченко О. Аналіз провідного вітчизняного досвіду реалізації соціальної відповідальності університету як інструмент розвитку місцевої громади у мирний час та в умовах війни. Аналіз провідного вітчизняного та зарубіжного досвіду щодо реалізації соціальної відповідальності університетів під час конфліктів, воєнних дій та повоєнного відновлення: препринт (аналітичні матеріали). 2022. 30–61. URL: <http://surl.li/mqutp> (дата звернення: 11.10.2023)

Трофименко М. Університети України в умовах повномасштабної військової агресії росії: загрози, виклики та нові перспективи. Міжнародний науковий журнал «Університети і лідерство». 2022. 14. 5-19. URL: <https://ul-journal.org/index.php/journal/article/download/195/175> (дата звернення: 11.10.2023)

Civic University Network official website. URL: <https://civicuniversitynetwork.co.uk/about-us/> (дата звернення: 14.10.2023)

CIVIS. European Civic University Alliance official website. <https://civis.eu/en> (дата звернення: 14.10.2023)

Goddard J., Kempton L. The Civic University Universities in leadership and management of place. Newcastle University. 2016. URL: <http://surl.li/mquti> (дата звернення: 10.10.2023)

Talloires Network of Engaged Universities official website. URL: <https://talloiresnetwork.tufts.edu/programs/> (дата звернення: 14.10.2023)